

Békástói-rétek-dűlő: A lelőhely (727. sz.) a Nagykanizsához tartozó, a város ÉK-i határrészében található. A dűlőt ÉK-DNy-i irányban átszelő patak (mára csak egykori patakmeder) keleti oldalán, és a dűlőt Ny-K irányban átszelő nagyfeszültségű távvezetékek alatt, szántott, boronált, repcével bevetett részen, elszórtan, kb. 350×200 m-es, ÉNy-DK irányú területen gyűjtöttük a cserepeket. Kevés számú római kori, középkori töredéket találtunk.

Bilkei-dűlő: A Péterfai-patak és egyik oldalága által közrefogott domb tetején és déli lejtőjén, a Bilkei-dűlőben már korábban megtaláltuk a nagy kiterjedésű lelőhelyet (714. sz.). A településnyomok csaknem 700 m hosszán és 200 m szélességben figyelhetők meg. A leletek legnagyobb része késő bronzkori (HA), míg a domb déli részén néhány jól kivehető feltételezett rézkori (péceli kultúra) edénytöredékek voltak. Az 1976-os és az 1980-as szondázó ásatáskor néhány késő bronzkori gödröt és egy agyagfalú ház részletét tártuk fel.¹⁵ Az M7 autópálya tervezett nyomvonala a lelőhely északi végét érinti. Ez évi terepbejárásunkkor a Ny-ra elhelyezkedő Péterfai-árokhoz egészen a domb tetejéig találtuk a cserepeket az ÉK-DNy irányú lelőhelyen. A dombtetőn keleti irányban is viszonylag sok cserepet találtunk. Mind a Péterfai-árokhoz közel eső laposban, mind a dombtetőn (K-i irányban 350 méteres körben) ugyanolyan intenzitással jelentkeztek a leletek. Megállapítottuk, hogy a lelőhely ÉK-i és DNy-i irányban nagyobb a korábban leírtaknál.

Inkey-kápolna: Az Inkey-kápolna melletti Kr. u. 3–4. századi római villagazdaság temetője a településtől keletre, az ipari vágány keleti oldalán húzódó domb délnyugati lejtőjén helyezkedik el. Eddig 26 sírt tártunk fel. A temető pontos kiterjedése északi irányban még tisztázatlan. A domborzati viszonyok alapján feltételezhető, hogy az eddig feltárt síroktól ÉÉK-i irányban még 100–150 méter hosszán húzódik a (711. sz.) lelőhely.

Katona-temető: A régi 7-es út déli oldalán húzódó Katona-temető-dűlőben 1977-ben végeztünk leletmentést, és akkor egy késő vaskori (LT C) lakóházat, valamint néhány római kori (1–2. sz.) kőépítményes sírt tártunk fel. Ezek a lelőhely északi részén helyezkedtek el, mintegy 100 méterre az úttól délre. A terület ellenőrző bejárásakor azt tapasztaltuk, hogy a lelőhely tovább folytatódik dél felé, itt azonban szórványos őskori, valamint több késő népvándorlás kori és Árpád-kori cserepet találtunk.¹⁶ Az autópálya nyomvonala a lelőhely déli végét érinti csak. Ez évi terepbejárásunk során ezen a 713. sz. lelőhelyen a dombtetőn és a Péterfai-árok Ny-i part-

ján találtunk leleteket. A Péterfai-árok partján három faszenes-paticsos, a barna altalajban sötétfekete betöltéssel jelentkező, szétszántott gödröt dokumentáltunk. Sajnos, csak az egyikben találtunk cserepet, de több paticсот is gyűjtöttünk. A terepen szerzett tapasztalatokat összevetve a térképi adatokkal megállapítottuk, hogy a lelőhely nagyobb az eddig ismertnél, keleti irányban egészen a Péterfai-árokig húzódik.

KVASSAY JUDIT – HORVÁTH LÁSZLÓ –
SZÁRAZ CSILLA – FRANKOVICS TIBOR

271. Nagykörű, Marsi-part

(Jász-Nagykun-Szolnok megye) U, B

A szakirodalomban Nagykörű, tsz-gyümölcsös néven szereplő Körös-lelőhelyen, melyet eddig csak felszíni gyűjtésből származó idolk révén ismertünk, 2003 nyarán az ELTE Régészettudományi Intézetével közösen hitelesítő ásatást végeztünk. A hitelesítéshez az adott alkalmat, hogy a helyszínen fa ültetések nagy mennyiségű Körös kultúrába tartozó leletanyag került felszínre. A fa körül csoportosuló leletek arra utaltak, hogy alatta illetve körülötte újkőkori hulladékgödör található. A fa áthelyezése után a jelenségek középpontjában 3×3 m-es felületen szelvényt nyitottunk, mint később kiderült, a Körös-gödör kellős közepébe. Célunk nem az volt, hogy a teljes hulladékgödört feltárjuk, hanem hogy belőle – a leletanyagon kívül – ásonyomoként reprezentatív talajmintát is vegyünk, s ezzel nemcsak a lelőhely hitelesítését, hanem a korabeli környezeti rekonstrukciót is elvégezhesük, azaz elvégeztethessük.

A nyitott szelvény ÉNy-i sarkában 60 cm mélységben előkerült egy – a gödörrel egykorú – zsugorított csontvázas temetkezés. A szelvény keleti és déli fala mentén 1 m szélességben mentünk le az altalajig. A DK-i sarokban a Körös-objektumba később beleásott bronzkori gödör részletét is azonosítottuk.

Munkatársak: Raczky Pál, Anders Alexandra, Kovács Katalin, Tárnoki Judit, Polgár Zoltán régészek, Váczi Gábor régészhallgató.

CSÁNYI MARIETTA

272. Nagylak, Élővíz-főcsatorna

(Csongrád megye) Sza, Kk

A tervezett távvezeték magyarországi szakasza Algyő és Nagylak között mintegy 47,2 km hosszú, érinti Algyő, Tápé, Maroslele, Makó, Apátfalva, Magyarcsanád, Csánádpalota és Nagylak községek területét. Nyomvonala Makóig a meglévő olajvezeték nyomvonala mentén halad, attól átlag 5–8 m-re, majd Makót követően attól elválk, és önálló nyomvonalon vezetve Nagylak térségében éri el az országhatárt. Az Algyő–Nagylak MOL tranzit gázvezeték 50 m szélességben bejárt nyomvonalában, a 2003. évi terepbejárás során 43 régészeti lelőhely került elő. A kutatás módszerének megfelelően valamennyi felszíni telepnyom.

15 A leletek a nagykanizsai Thúry György Múzeum Régészeti gyűjteményében a 77.2.1.–77.5.5., 80.70.1–19. leltári szám alatt találhatóak.

16 A leletek a nagykanizsai Thúry György Múzeum Régészeti gyűjteményében a 77.29.1–22., 79.159.1–79.162.4. leltári szám alatt találhatóak.

A MOL 43. lelőhelyen szarmata és késő középkori leletanyagot gyűjtöttünk.

Munkatársak: Balogh Csilla, Lőrinczy Gábor és Türk Attila régészek, valamint az MFM – SZTE Régészeti tanszék hallgatói.

BENDE LÍVIA

273. Nagylók, Felső Garda (Fejér megye) Á

2003. január 29-én terepbejárást végeztünk Fejér megye több településén, ahol légi fotózás alkalmával 2001–2002-ben feltehetően középkori erődítményt lokalizáltunk.

Nagylóktól 1,5–2 km-re D-re, a Budapest–Pécs vasútvonaltól 180–200 m-re K-re, a környezetéből 101–115 m-re kiemelkedő magaspárt tetején található a két mesterséges domb. Ny-ról a domboldal, K-ről egy szélesebb völgy, D-ről pedig egy meredek falú suvadás határolja. Egyedül É-ről közelíthető meg. A keletebbre fekvő nagyobb domb magassága 3–4 m lehetett. Eredeti méreteit csak valószínűsíteni tudjuk, mert Ny-i oldalát földkitermelés során erősen roncsolták. A mesterséges domb teteje kb. 10 m átmérőjű volt. A plató tetején 1 m mély gödör látható. A dombot a K-i oldal kivételével árok veszi körbe, de itt a meredek domboldal határolja.

A másik domb az általunk eddig vizsgált területtől 15–20 m-rel nyugatabbra fekszik, sokkal kisebb, magassága 2–2,5 m. Platójának átmérője is csak 6–8 m. Körülötte árok a helyszínen nem látható, a légi fotón látható egy tompaszögben megtörő árokszakasz, amely a D-i suvadástól indul, és belefut a nagyobb domb árkába. Ennek a dombnak a tetején is gödör található.

A fotó és a helyszíni szemle alapján valószínűsíthető, hogy egy Árpád-kori, a szakirodalomban kisvárként szereplő mottét sikerült lokalizálnunk.

MIKLÓS ZSUZSA – TEREI GYÖRGY

274. Nagymágoecs, Ótompahát (Csongrád megye) A

A fent megjelölt lelőhelyen (Nagymágoecs 98) 1933–34-ben késő avar kori temető sírjait és Árpád-kori telepobjektumokat tárt fel Csallány Gábor. Az érintett terület déli szomszédságában, a Derekegyház–Orosháza közötti műút déli oldalán azóta gázfogadó állomás épült. A MOL Rt. az ehhez vezető bekötőutat korszerűsíteni kívánta.

2003. október 30–31-én régészeti megfigyelést végeztünk a földmunkálatok ellenőrzésével. A felül 120 cm, alul 40 cm széles, 40 cm mély szikkasztó árok közepén kirajzolódott az 1. objektum foltja. Felülnézetben tojásdad, közepén összeszűkül. Fala függőleges, az északnyugati részen, az aljától számítva 30 cm-re meredek lejtő figyelhető meg. Betöltődése sötétszürke, homogén szubhumusz. Mélysége 192 cm. Hossza 130 cm. Legnagyobb szélessége 88 cm. Lelet: egyetlen, kézzel formált oldaltöredék, mely feltehetően avar kori.

Az objektum funkcióját illetően nagy a bizonytalanság. Tekintettel a lelőhelyen korábban feltárt avar kori sírokra, nem zárhatjuk ki annak a lehetőségét, hogy egy halotti áldozathoz szánt gödörről van szó, csak a rítusnak ez az eleme nem ment teljességbe. Vagy ha igen, akkor a későbbiek során az itt elhelyezett tárgyak rablás áldozatául estek.

SZABÓ JÁNOS JÓZSEF

275. Nagyrécse határa

(Zala megye) Ő, U, B, Ró, Á, Kk

2003 őszén végeztünk terepbejárást az M7 autópálya Sormás–Nagykanizsa (215,5–206,2 kmsz.) közötti és Nagykanizsa–megyehatár (206,2–186,7 kmsz.) közötti szakaszain. Ezekben a szakaszokban 1992-ben dr. Horváth László, 2001 őszén és 2002 tavaszán Fekete Csanád végzett terepbejárást. Mi 2003-ban már nemcsak a főpályán, hanem az úgynevezett kapcsolódó utak által érintett területeken is elvégeztük a lelőhelyek felderítését.

Bakónaki-patak: A belterület déli részénél, a Bakónaki-patak keleti partján enyhén kiemelkedő dombon, ÉNy–DK hossz tengelyű, 330×180 m kiterjedésű területen elszórtan gyűjtöttünk közelebről meg nem határozható őskori edénytöredékeket, és egy talán késő bronzkori orsógombtöredéket, valamint római kori és középkori cserepeket. A lelőhely (725. sz.) északi része, ahol a leletek zömét találtuk, a mai 7-es úttól északra boronált volt, déli része repcevetés.

Baráka: A falu belterületétől DDNy-ra, közvetlen a Bakónaki-patak Ny-i partja mentén, a patak partja fölé enyhén emelkedő dombhát aljában, közel 500 m hosszán, 120 m szélességben húzódik a lelőhely (716. sz.), amely pontosan követi a megközelítőleg É–D irányban húzódó domboldal alját. A csillámos homokkal soványított Árpád-kori töredékek – köztük egy kereszt alakú fenékbélyeges cserép – jobbára a patak partja mentén, a lelőhely déli felében sűrűsödtek, míg a sárgásnarancsos színű késő középkori–újkorai cserepek a lelőhely északi oldalán fordultak elő nagyobb számban. A kevés számú őskori töredék és 2 kova megfigyelhető sűrűsödés nélkül jelentkezett. A leletek közt egy salakdarab is van. Elképzelhető, hogy Ny-i irányban is szélesedik a lelőhely, azonban a dombtető felé csak téglatöredékeket találtunk.

Petendpuszta: 1983 nyarán a Nagyrécsétől Gáspár-hegyre vezető dűlőút megszüntetésének földmunkái során emberi csontokat és téglákat fordított ki a munkagép az Aranyosi-táblában. Akkori helyszíni szemlénken megállapítottuk, hogy egy téglából és homokkőből épült középkori templomot és a körülötte lévő temetőt bolygattak meg. Ellenőrző terepbejárást 1984 márciusában végeztünk. Az elegendő felszínű középkori templom helye (718. sz. lh.) 2003-ban is jól látszik a domb legmagasabb pontján. Az ettől K-re, illetve DK-re nyúló dombhatárt és erős déli lejtőjét jártuk be. A friss gabonavetésben nagyon sok Árpád-kori és késő középkori